

Türk Yazılı Basınında “Avrupa Birliği Sürecinde Karşılıklı Yapılması Gerekenler” Konusunun İşleniş Biçimi Hürriyet, Cumhuriyet ve Zaman Örneğinde

Özgehan Özkan¹

Öz

Türkiye'nin, Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun kurulmasından 1 yıl sonra, 31 Temmuz 1959'da topluluğa resmen ortaklık başvurusunda bulunması ile başlayan resmi ilişkiler süreci halen devam etmektedir. Avrupa Birliği ile ilgili tüm konular olduğu gibi tam üye olmak için yerine getirilmesi gereken düzenlemeler de basına konu olmaktadır. Kamuoyunun bu çok yönlü, uzun soluklu süreci bizzat takip etmesi mümkün olmadığına göre konu ile ilgili başlıca bilgi kaynağı basındır. Bu nedenle basının konuya ne oranda yer verdiği ve konuyu işleyiş biçimi öncelikle kamuoyunda ilgi oluşması, daha sonra bilgi edinmesi, bu bilgiden hareketle fikir sahibi olması ve uzun vadede kamuoyunun oluşması basının konuyu niceliksel ve niteliksel olarak ele alış biçimi ile doğrudan ilgilidir. Bu nedenle konunun gerek sayısal veriler ile basında ne oranda yer bulduğunu tespit etmek, gerekse söylem analizi ile ne şekilde sunduğunu saptamak gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Basın, Kamuoyu, Yasal Düzenlemeler, Niteliksel-Niceliksel Analiz.

The Processing of The Subject “Mutual Obligations in The EU Process” in Turkish Press, in Hurriyet, Cumhuriyet and Zaman Examples

Abstract

The official relations process which started after the full membership application of Turkey to European economic assembly just 1 year after its establishment in July 31st 1959 still continues. All subjects about European Union as well as the legal regulations to be fulfilled for full membership take place in the press. As it is not possible for the public to follow up this long multi dimensional process, the only info source is media. In order to inform the public and then create a full awareness in public, the evaluation of the media about this subject quantitatively and qualitatively is very important. Therefore it is necessary to determine how this subject takes place in media in means of numerical data and also determine by speech analysis how the subject is submitted to the public.

Keywords: EU, Press, Public, Legal Regulations, Quantitative-Qualitative Analysis.

¹ Dr. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı.

Giriş

Avrupa Birliği (AB), üye ülkeler bağlamında, gerek uluslararası ilişkilerde, gerekse toplumların günlük yaşamında, uyguladığı kurallar doğrultusunda belirleyici olan bir yapılanmadır. Ülkenin ve o ülke vatandaşlarının gerek uluslararası platformda, gerekse eğitim, sağlık, çevre, kültür sanat gibi yaşamın her alanını kapsayan iç işlerinde bu derece şekillendirici konumu bulunan bir birliğe dahil olmanın ya da olmamanın önemi şüphe götürmemektedir. AB, ilk kuruluş amacı olan ekonomik işbirliği amacına ilaveler yaparak çok daha kapsamlı ve bağlayıcı bir yapı haline gelmiştir. Öyle ki "Şubat 1992'de imzalanan Avrupa Birliği Antlaşması (Maastricht Antlaşması) Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'nı yaratmış ve Birliğin özellikle nihai olarak ortak bir savunma politikasının şekillendirilmesini" de sağlamıştır (Baç, 2001:185). Bu nedenle AB'ne üye olma sürecinde yapılması gerekenler konusu, Türk kamuoyu için yüzeysel bilgiler ile geçilemeyecek kadar belirleyici öneme sahiptir. Tam üye olmak üzere AB'ne başvuruda bulunan Türkiye'nin, bu hedefe ulaşabilmek için yerine getirmesi gereken yükümlülükler vardır. AB ile uyum sürecini gerçekleştirmesi gerekmektedir. Bununla birlikte Avrupa Birliği'nin de aday ülkeye karşı yerine getirmesi gereken uygulamalar bulunmaktadır. Bu çalışmada Türkiye'nin AB süreci gibi çok geniş kapsamlı bir konuyu, "Karşılıklı yapılması gerekenler" konusu özelinde basının sunumu incelenmektedir.

Ülkemizin geleceğinin şekillenmesinde önemi yadsınamaz bu uzun soluklu ilişkiler sürecinden toplumun "haber"dar edilmesi, uzun vadede ise verilen bilgiler doğrultusunda fikir oluşması ve nihayet kamuoyunun biçimlenmesinde görev üstlenen, hatta en önemli görevi üstlenen basının üzerinde önemle durmak gerekmektedir. "Kitle iletişim araçları kamu gündemini, çektiği dikkat ve kitle iletişim otoritesi ile doğduran etkiler" (McQuail ve Windahl, 2010: 126).

Türk basınına oluşturan gazeteler, ideolojik ve ticari yapı özelliklerine göre AB sürecinde gerek Türkiye'nin, gerekse AB'nin yerine getirmesi gereken kurallar konusunu nasıl yansıtmaktadır? Basın, toplumun ne düşüneceğini belirlemese bile ne hakkında düşüneceğinde belirleyicidir. "Medyanın gücü, dünya görüşümüzü şekillendirebilmesi, düşünce ve fikirlerimizin temel kaynağı olabilmesi gerçeğinde yatmaktadır. Medya düşünce ve davranış biçimimize etki edebilmektedir" (Burton, 1995: 13). Bu nedenle basının AB sürecinde karşılıklı tarafların yapması gerekenler konusunu temsil ediş biçimi, toplumun bu konu bağlamında AB'yi nasıl algılayacağı ve AB hakkında nasıl bir fikre sahip olacağı, başka bir ifade ile kamuoyunun ne şekilde oluşacağı ile ilgili önemli ipuçları verecektir.

Araştırmanın kuramsal dayanağı ekonomi-politik yaklaşımdır. "Medya konusundaki ekonomi politik yaklaşım, toplumdaki iktidar sahipliğinin ve güç odaklarının oluşumunu sağlayan sosyo-ekonomik ve sosyo-politik yapının medya üzerindeki belirleyiciliğini inceler" (Sağnak, 1996: 124). Bu kuram, gazetelerin, üretim maliyetlerini karşılayarak kâr elde edebilmek için gereksinim duydukları kaynaklar (ekonomik ve siyasi güç odakları) ile ilişkilerine bağlı olarak içeriklerini oluşturduğu tezini savunmaktadır. Kurama göre yasama, yürütme ve yargının yanında en önemli dördüncü güç olan basının bu durumu, toplumun doğru, yeterli ve sağlıklı bilgiye ulaşmasına engeldir. "Birbirinden bağımsız ve toplumda demokrasi ülküsünün gerçekleşmesinde her birinin ayrı bir önemi olan bu dört güç, sivil toplumun sacayakları gibi anlaşılmaktadır. Bunlardan birinin eksikliği ya da işlevsellikten uzaklaşması diğerlerini ve dolayısıyla toplumun özerkliğini ve özgürlüğünü engelleyecektir" (Dağtaş, 1999: 38). Gerek kredi ve teşvikler sağlama bağlamında siyasi iktidarlar ile, gerekse ilan ve reklam verme bağlamında ekonomik güç odakları ile olan bağımlılık ilişkisi, basın içeriklerine yansımakta ve haberin sunuş biçimi bu perspektifte şekillenmektedir. Ayrıca gazetenin sadece basın alanında çalışmayıp diğer sektörlerde de faaliyet gösteren dev ticari yapılanmaların bir parçası olması, güç odakları ile olan karşılıklı bağımlılık ilişkisini arttırmaktadır.

Bu araştırma 2009 yılında kabul edilen “Avrupa Birliği Sürecinde Türk Yazılı Basınının Yaklaşımı ve Avrupa Birliğini Sunumu (1995-2005)” başlıklı doktora tezinin verilerinden yola çıkılarak hazırlanmıştır. 11 yıllık süreçte, seçilen örneklem dahilinde Avrupa Birliği ile ilgili yayınlanan bütün haberler tezde niceliksel ve niteliksel analize tabi tutulmuştur. Bu çalışmada ise konunun yalnızca “Karşılıklı yapılması gerekenler” konusu üzerinden araştırma yapılacaktır. Örneklem de de araştırmanın sınırlarına uygun olarak kısıtlamaya gidilecektir.

1. Araştırma Yöntemi

Bu makale, st/cm hesabı ile desteklenen söylem analizi yöntemine dayanmaktadır. Veriler yazılı basın organları olan Hürriyet, Cumhuriyet ve Zaman gazetelerinden; arşiv taraması ile toplanmıştır. Türk yazılı basınının Türkiye'nin AB'ne tam üyelik sürecinde karşılıklı yapılması gerekenler konusunu ne şekilde sunduğunu ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada konunun gazete içinde ve diğer AB haberleri içinde ne oranda yer tuttuğunu ortaya koyan st/cm hesabına dayanan niceliksel analiz ile, haberin lehte/aleyhte/nötr olma durumunu ortaya koyan söylem analizi bir arada yapılmaktadır. Araştırmının temel soruları ve bunlara nasıl yanıt aranacağı şu şekilde özetlenebilir:

Niteliksel analizle gazetenin yaklaşımını tespit ederken örneğin üyelik süreci ile ilgili olarak değiştirilmesi gereken bir kanun maddesi haber edilirken “AB dayatması” ifadesi kullanan bir gazete ile “Türkiye'nin ev ödevi” ifadesini kullanan bir gazetenin olaya ne kadar farklı yaklaştıkları ve ne yönde bir “ön kabul” ile okuru bilgilendirdikleri detayda gizli olan tavır ve duruşu yansıtmaktadır. Haber metninde “Türkiye Avrupa Birliği'nin bir parçası olmalı” mesajı mı verilmektedir? Birlik, olumlu ve mutlaka dahil olunması gereken, bu yolda gereken her türlü uyumun gösterilmesi şart olan, mutlak bir hedef olarak mı temsil edilmektedir? Eğer bu şekilde bir mesaj iletiyor ise bunun gerekçeleri olarak neler sunulmaktadır?

Yukarıdaki yaklaşımın aksine haber metninde “Türkiye Avrupa Birliği rotasını bırakmalı” mesajı mı verilmektedir? Türkiye ile AB arasındaki yaklaşık 40 yıllık zorlu süreci, AB'nin bir oyalaması, hiçbir ülkeden talep edilmeyen ve kişilik haklarına bir saldırı sayılabilecek tavizler isteyen bir birlik olarak mı temsil edilmektedir sorusuna yanıt bulunması amaçlanmaktadır.

Araştırmının niceliksel kısmı ise st/cm hesabına dayanmaktadır. Böylece gazetenin AB ile ilgili haberlere ve AB ile ilgili haberler içinde “yapılması gerekenler” konusuna ne oranda yer verdiği ortaya çıkartılacaktır.

1.1. Araştırmanın Örnekleme

Araştırmının örneklemini Hürriyet, Zaman ve Cumhuriyet gazetelerinde yer alan haberler oluşturmaktadır. Basın dışında da faaliyet alanı bulunan, belli bir ideolojik kesime değil, tüm topluma hitap ettiğini belirten kitle gazetesi olarak Hürriyet; gazetecilik dışında büyük ticari kollarda yer almayan sağ ideolojik çizgideki Zaman ve sol ideolojik çizgideki Cumhuriyet gazeteleri incelenecek gazeteler olarak seçilmiştir.

Örneklem 1995-2005 yılları arasını kapsamaktadır. On bir yılda yayınlanan gazetelerin tamamını incelemek makalenin sınırlarını aşan büyüklükte olacağından, olabildiğince tarafsız ve ortalamayı doğru yansıtacak bir sınırlamaya gitmek şarttır. Bu çalışmada sınırlama şu şekilde yapılmıştır: Bir yılı oluşturan 12 ayın her birinden 1 gün belirlenmiştir. Ocak ayından seçilen 1 gün, şubat ayından seçilen 1 gün. Böylece her yıl için toplam 12 gün seçilmiştir. Bu da 11 yıl için toplam 132

gün etmektedir. Bu 3 gazete için düşünüldüğünde 396 nüsha gazete araştırmaya dahil edilmiştir. Her bir aydan seçilen söz konusu 1 gün ise şu şekilde belirlenmiştir: Haftanın her gününü eşit şekilde örnekleme dahil edebilmek için 1995 yılı için ocak ayının ilk pazartesi, şubat ayının ikinci salı, mart ayının üçüncü çarşamba günü şeklinde günler dağıtılmıştır. 1996 yılında ise bu sefer salı gününden başlanmıştır. 1997 yılında çarşamba gününden başlanmış ve bu sistem ile devam edilerek örnekleme oluşturulmuştur. Amaç, haftanın tüm günlerini belirli noktalarda yığılma yapıp, belirli günleri gözmezden gelerek sağlıklı bir yansıtmaya meydan vermeden, olabildiğince adil bir dağılım sağlamaktır.

Bu araştırmada incelenen konu olan "karşılıklı yapılması gerekenler" olduğu için, yalnızca bu konu dahilindeki örnek haberlerden tesadüfi örnekleme yolu ile seçilen haberler seçilmiştir.

Sonuç bölümü, yapılan niceliksel ve niteliksel analizden elde edilen sonuçlar doğrultusunda üç gazetenin bir karşılaştırması niteliğindedir. Türk basınının gerek ideolojik olarak, gerekse ekonomik yapılanmaları bakımından farklı kesimlerini temsil eden 3 ayrı gazetenin Avrupa Birliği sürecinde karşılıklı yapılması gerekenler konusu ile ilgili yaklaşımı ortaya çıkartılmaya çalışılacaktır.

Sosyal bilimlerde elbette matematiksel işlemlerde olduğu gibi kesin bir sınıflandırma yapmak, yapılan değerlendirmenin sağlamlasını olarak sayısal kesinlikte bir yargıda bulunmak kolay değildir, ancak niteliksel analiz gerekse niceliksel analizin imkan tanıdığı bazı değerlendirme ölçütleri ile gerçekliğe çok uzak olmayan bir araştırma sonucuna ulaşmak mümkündür.

1.2. Araştırma

Avrupa Birliği ile ilgili konular çok kapsamlıdır. Araştırma yapılırken bu konu dahilinde çıkan haberlerin başlıca şu konu başlıkları dahilinde sınıflandığı tespit edilmiştir:

- AB sürecinde gelişmeler (yapılan çeşitli toplantılar, karşılıklı resmi ziyaretler, gibi gelişmeleri içeren konular),
- AB süreci ile ilgili görüşler (gerek alanında uzman akademisyenler, gerek bürokratlar gerekse yine alanında uzman gazeteciler gibi kanaat önderi tabir edilen kişilerin açıklamalarını içeren konular),
- Engeller-sorunlar (AB sürecini yavaşlatan çeşitli engelleri ve sorunları içeren konular),
- Siyasi sorunlar (Kıbrıs gibi, azınlıklar gibi siyasi içerikli sorunları içeren konular),
- Türkiye ile ilgisi olmayan AB haberleri (Türkiye ile doğrudan ilgisi olmayan, AB'nin kendi içinde yaşanan gelişmeleri içeren konular),
- Neler değişecek (Tam üye olunması halinde Türkiye'de günlük yaşamda ne gibi değişiklikler olacağına dair bilgi veren konular)
- Yapılması gerekenler (süreçte gerek Türkiye'nin, gerekse AB'nin yerine getirmesi gereken düzenlemeleri içeren konular), gibi geniş bir yelpazeye dağılan meseleler gazetelerin AB ile ilgili haberlerini oluşturmaktadır.

Bu araştırmada yukarıda tespit edilen konu başlıkları içinde son sırada belirtilen "Yapılması gerekenler" konulu haberler incelenecektir.

HÜRRİYET GAZETESİ

- Bütün Avrupa Birliği Haberlerinin Gazete Geneline Oranı: % 0,3
- Bütün Avrupa Birliği Haberleri İçinde “Yapılması Gerekenler” Konusunun Diğer Avrupa Birliği Haberlerine Oranı: % 16
- “Yapılması Gerekenler” Konulu Haberler İçinde “Lehte” Haberlerin Oranı: % 68
- “Yapılması Gerekenler” Konulu Haberler İçinde “Aleyhte” Haberlerin Oranı % 20
- “Yapılması Gerekenler” Konulu Haberler İçinde “Nötr” Haberlerin Oranı % 12

Avrupa Birliği Lehinde Örnek Haber ve Söylem Analizi:

25 Nisan 2003 Cuma

Başlık:

AB: üç yılda 1 milyar Euro veririz

Haber:

Avrupa Birliği'nin bütçeden sorumlu Komiseri Michael Schreyer, Türk hükümeti ile kısa olan zaman diliminde gerekli reformların gerçekleştirilmesi konusunda anlaşıklarını açıkladı.

AB Komisyonu ve Türkiye'nin AB'ye giriş öncesi stratejisi üzerinde sıkı bir şekilde çalıştığını belirten Schreyer, özellikle Kopenhag Zirvesi'nde Türk hükümetinin başarısından dolayı kendilerini kutladığını kaydetti. Schreyer, 2006'ya kadar Türkiye'ye 1 milyar Euro'nun üzerinde mali yardımda bulunacaklarını, bunun da hibe şeklinde olacağını söyledi. Schreyer, bu yardımlar çerçevesinde bu yıl 149 milyon Euro, gelecek yıl 250 milyon Euro, 2005 yılında 300 milyon Euro, 2006 yılında ise 500 milyon Euro verileceğini açıkladı.

Analiz:

Haber, AB'nin bütçeden sorumlu komiserinin Türkiye'ye yapılması öngörülen yardımlar ile ilgili demecine dayanmaktadır. Bu bakımdan nötr'dür, ancak komiser “Türk hükümeti ile kısa olan zaman diliminde gerekli reformların gerçekleştirilmesi konusunda anlaşık” ifadesini de kullanmıştır. Bu reformların neler olduğuna hiç değinilmeden direkt olarak mali yardımların ön plana çıkartılması haberdeki denge unsurunu AB lehine kaydırmıştır. Başlığa çekilerek ön plana çıkartılan unsurun ekonomik olması, üstelik Türk kamuoyunun işsizlik ve ekonomik istikrarsızlıktan dolayı sıkıntıda olduğu gerçeği ile birlikte düşünüldüğünde AB'nin çekiciliğine gönderme yapmakta ve Türk kamuoyunu AB lehinde konumlandırmak amacını taşımaktadır.

Avrupa Birliği Aleyhinde Örnek Haber ve Söylem Analizi:

14 Aralık 1997 Pazar

Haber**Başlık (Manşet):**

Geri çekme resti

Spot:

Ankara'dan Avrupa'ya çok tepki. Türkiye adaylar arasına alınmadığı için 10 yıl önce AB'ye yaptığı tam üyelik başvurusunu geri çekebileceğini Avrupa'ya bildirdi.

Sürpriz gelişme: Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye kapıları en az 20 yıl için yeniden kapatması, dün Ankara'da sürpriz bir gelişmeye yol açtı. Dışişleri yetkilileri, AB'ye yapılan tam üyelik başvurusunun geri alınmasını önerdiler.

Olağanüstü zirve: Bu öneri dün Ankara'da bomba gibi patladı. Başbakan Mesut Yılmaz, Yardımcısı Bülent Ecevit, Dışişleri Bakanı İsmail Cem ve Devlet Bakanı Şükrü Sina Gürel, ani bir zirve toplayarak öneriyi tartışmaya başladı.

AB koşullarına red: Geç saatlere kadar süren toplantıda bunun Avrupa'ya bildirilmesi kararı alındı ve harekete geçilerek mesaj AB yetkililerine iletildi. Başbakan Yılmaz'ın bugün bu konudaki açıklama yapması bekleniyor.

Siyasi diyalog yok: Hükümet çevreleri "Başvurunun geri alınması ilişkilerin bitmesini göstermez" dediler. Bu kararlar AB, Kıbrıs, Ege, insan hakları gibi siyasi konular görüşülmeyecek.

İşte bunları istiyorlar

AB, Lüksemburg Zirvesi'nde Türkiye'ye kapıyı kapatmadı ama üyelik için Ankara'nın önüne bir dizi koşul koydu. Ankara'nın uyması gereken koşullar şunlar:

İnsan haklarını eksiksiz uygulayın, komşularla iyi ilişkiler kurun, Ege için Lahey'e gitmeyi kabul edin, siyasi reformları tamamlayın, azınlıkların haklarına saygı gösterin, Yunanistan ile istikrarlı ilişkiler kurun, Kıbrıs için BM önerilerine destek verin, Rumların AB üyeliğine karşı çıkmayın, Kıbrıs Türklerini de üyeliğe teşvik edin, Ekonomik reformları tamamlayın.

Üyelik en az 10 yıl hayal

İlk etapta, 30 Mart 1998'de Polonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Slovenya, Estonya ve Kıbrıs Rum Yönetimi ile müzakereler başlayacak. 6 ülkeyle başlatılan müzakerelerin sonuçlanması her ülke için ayrı tarihte olabilir. Genişlemenin ikinci grubunda yer alan 5 ülke ise bu sırada müzakerelere hazırlanacaklar. Türkiye bu gruptan ayrı olarak 'tam üyeliğe hazırlama stratejisi'nden yararlanacak. 2007' den sonra AB üye almaya karar verirse Türkiye o zaman gündeme girecek.

Analiz:

Haberin başlığı "Geri çekme resti"dir. Türkiye, tam üye olmak için uzun yıllardır mücadele ettiği AB'ye rest çekme gibi sert bir politika sergilediğine göre AB'nin Türkiye'ye çok olumsuz bir tavır takınmış olması söz konusudur. Başlık alt metninde bu mesajı aktarmaktadır. Üstelik bu başlığın bir manşet olduğu, yani günün en önemli gündem maddesi olarak sunulduğu düşünüldüğünde, ifadenin etkisi de artmaktadır. Ayrıca haberde yer alan "Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye kapıları en az 20 yıl için yeniden kapatması" ifadesi ise AB'nin okur nezdinde pozisyonunun olumsuzlamak için son derece güçlü bir argümandır. Haberin ara başlığı da bu olumsuzlamayı destekler niteliktedir: "Üyelik en az 10 yıl hayal". Bütün bu unsurlar bir arada değerlendirildiğinde haberi AB aleyhinde okumak mümkündür.

ZAMAN GAZETESİ

- Bütün Avrupa Birliği Haberlerinin Gazete Geneline Oranı: % 1
- Bütün Avrupa Birliği Haberleri İçinde “Yapılması Gerekenler” Konusunun Diğer
- Avrupa Birliği Haberlerine Oranı: % 4
- “Yapılması Gerekenler” Konulu Haberler İçinde “Lehte” Haberlerin Oranı: % 49
- “Yapılması Gerekenler” Konulu Haberler İçinde “Aleyhte” Haberlerin Oranı % 26
- “Yapılması Gerekenler” Konulu Haberler İçinde “Nötr” Haberlerin Oranı % 25

Avrupa Birliği Lehinde Örnek Haber ve Söylem Analizi:

07 Kasım 2001 Çarşamba

Başlık:

Türkiye, e-Avrupa trenini de kaçırarak

Haber:

Avrupa Birliği üyeliği için gerekli adımları atmamakla suçlanan Türkiye, çok kısa bir süre içerisinde yetkili ve sorumlu bir kurumu görevlendirmez ve 150 bin Euro'luk bir kaynak ayırmazsa 'sanal Avrupa Birliği' trenini de kaçırabilir.

Avrupa Birliği üyesi ve aday ülkeleri, bilgi toplumu haline getirmek ve ortak proje üretimini sağlamak için oluşturulan 'e-Avrupa'ya katılım için gerekli kriterler Türkiye tarafından henüz yerine getirilmedi. Öncelikli olarak bu projenin Türkiye ayağını yürütecek bir kurum görevlendirilmedi. Bugüne kadar değişik platformlarda çözülmesi gerektiği dile getirilen bu husus Meclis'te de tartışılıyor. TBMM Bilgi ve Bilgi Teknolojileri Komisyonu'na bilgi veren TÜBİTAK Başkanı Prof. Dr. Namık Kemal Pak, konunun aciliyetine dikkat çekti. Pak, 20 Aralık 2001'de AB'den bir heyetin Türkiye'ye geleceğine işaret ederek, “Konuyla ilgili görevlendirmenin bir an önce yapılması gerekir. Bu çok önemli. Biz gerekenleri yapmaya hazırız. Görevlendirme bekliyoruz. Eğer bir başka kurum da görevlendirirse ona da yardımcı oluruz” dedi. Bu arada, bugüne kadar konuyla ilgili adım atılmamasının da hükümet ortakları arasındaki bir sorundan kaynaklandığı belirtilerek, TÜBİTAK'ın MHP'ye, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği'nin ANAP'a bağlı olduğuna işaret ediliyor.

Analiz:

AB üyesi ve aday ülkeleri, bilgi toplumu haline getirmek ve ortak proje üretimini sağlamak için oluşturulan platform olan e-Avrupa projesinin Türkiye ayağını yürütecek bir kurum görevlendirilmesi ve 150 bin Euro kaynak ayrılması gerektiği bilgisini işleyen haber, aslında AB'den çok, AB ile ilgili yeterli adım atmadığı gerekçesi ile Türk hükümetini eleştirir niteliktedir. Hükümetin eleştirilme nedeni AB konusunda ilerlememek olursa, bu elbette “AB olumlu bir kurumdur, AB'ye girmemiz gerekir” ön kabulünü taşıyan bir yaklaşımdır. Haberin başlığı zaten “Türkiye, e-Avrupa trenini de kaçırarak” tır. Yani AB “kaçırılmış bir tren” olarak sunulmaktadır. Bu deyim, elden giden kıymetli unsurlar için kullanıldığına göre, AB de Türkiye için kaybedilmiş bir değerdir. Dolayısıyla haberi AB lehinde okumak mümkündür.

Avrupa Birliği Aleyhinde Örnek Haber ve Söylem Analizi:

22 Ekim 2005 Cumartesi

Başlık:

AB ilerleme raporu: Limanları Rumlara açın

Haber:

AB'nin 9 Kasım'da yayınlanacak İlerleme Raporu taslağının ulaştırma kısmında Türkiye'ye "hava ve deniz limanlarını Rum gemi ve uçaklarına açma çağrısı" yapılıyor.

AB Komisyonu'nun genişleme dairesi tarafından tamamlanan taslak, şu an diğer dairelerin katkıları için istişareye açılmış durumda. Hâlâ değişme ihtimali olan raporda özellikle yargı eleştiriliyor. Rapora girmesi beklenmemekle birlikte Adalet Bakanı Cemil Çiçek de Brüksel'de sert şekilde tenkit ediliyor.

İlerleme rapor taslağı mayıs ayında ertelenen Ermeni Konferansı'nın eylül ayında da zorlukla yapılabilmesine dikkat çekiyor ve bu durumun hukuk sistemi ile reformların uygulaması arasındaki uyumsuzluğu sergilediği savunuluyor.

Bütün engellemelere rağmen konferansın yapılmasının memnuniyet verici olduğu kaydediliyor. Cinsiyet eşitliği bahsinde reformlara rağmen ciddi sorunların bulunduğu vurgulanıyor ve 6 Mart'ta polisin gösterici kadınlara karşı aşırı güç kullanımına atıfta bulunuluyor. Dinî hürriyetler bahsinde ise geçen yıl olduğu gibi bu yılki rapor taslağında da Heybeliada Ruhban Okulu'nun hâlâ açılmadığına işaret ediliyor.

Analiz:

Yargı sistemi reforme edilsin, kadın erkek eşitliği sağlansın, Heybeliada Ruhban Okulu açılınsın gibi şartları işleyen haber, kısa süre sonra açıklanacak olan ilerleme raporunda Türkiye ile ilgili olarak yer alan olumsuz kararları aktarmaktadır.

Türkiye'nin kırmızı çizgileri sayılan Rumların Kıbrıs'ın tek hakimi sayılması konusu,, "Din özgürlüğü" adı altında ruhban okulunun açılması gibi konuların yansıtılması bakımından haber elbette okuru AB ile ilgili olarak "dayatma", "Kıbrıs'ı kaybetme" gibi anahtar sözcüklere götürmektedir ki bu da haberi AB aleyhinde yapmaktadır.

CUMHURİYET GAZETESİ

- Bütün Avrupa Birliği Haberleri Haberlerinin Gazete Geneline Oranı: % 1
- Bütün Avrupa Birliği Haberleri İçinde "Yapılması Gerekenler" Konusunun Diğer
- Avrupa Birliği Haberlerine Oranı: % 25
- "Yapılması Gerekenler" Konulu Haberler İçinde "Lehte" Haberlerin Oranı: % 56
- "Yapılması Gerekenler" Konulu Haberler İçinde "Aleyhte" Haberlerin Oranı % 40
- "Yapılması Gerekenler" Konulu Haberler İçinde "Nötr" Haberlerin Oranı % 4

Avrupa Birliği Lehinde Örnek Haber ve Söylem Analizi:

24 Mayıs 2002 Cuma

Üst Başlık:

AB'ye yönelik reformlara MHP ayak direyince Cumhurbaşkanı, liderleri toplamaya karar verdi

Başlık (Manşet):

Sezer devrede

Spotlar:

Avrupa Birliği'ne dönük reformlarla ilgili olarak koalisyon ortakları arasındaki tıkanma üzerine Cumhurbaşkanı Sezer devreye girdi. Sezer, Türkiye'nin Avrupa Birliği ile yılsonunda tam üyelik müzakerelerine geçebilmesi için gerekli reformların yapılması konusunda hükümet ortaklarını ve muhalefeti başkanlığında toplama kararı aldı.

Dışişleri'nin acil olarak yapılmasını istediği toplantının tarihi kesinleşmedi. Toplantının, Sezer'in İtalya gezisi sonrasında ya da Çin'e gidecek olan Bahçeli'nin 3 Haziran'da ülkeye dönmesinden sonra yapılabileceği öne sürülüyor. Liderler zirvesinde Dışişleri ve AB Genel Sekreterliği'nin hazırladığı seçenekli önerileri MHP reddetmişti.

MHP, ölüm cezasının kaldırılması, anadilde yayın ve eğitim haklarının verilmesi ve Olağanüstü Hal uygulamalarının sona erdirilmesi gibi konularda "acele edilmemesini" istiyor. Ancak AB, aday ülkelerle ilgili genişleme programını hızlandırdığı için Türkiye'nin tüm yasama işlemlerini Temmuz sonuna yetiştirmesi gerekiyor.

Haberin Devamı

Üst Başlık:

Koalisyon ortakları arasındaki reformlara yönelik tıkanmaya Köşk el koydu

Başlık:

Sezer, AB için devrede

Spot:

Cumhurbaşkanı, AB ile yılsonunda tam üyelik müzakerelerine geçebilmesi için gerekli reformların yapılması konusunda hükümet ortaklarını ve muhalefeti başkanlığında toplama kararı aldı.

Haber:

Avrupa Birliği'ne dönük reformlara ilişkin koalisyon ortakları arasındaki tıkanma üzerine Çankaya Köşkü devreye girdi. Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, Türkiye'nin Avrupa Birliği ile yıl sonunda tam üyelik müzakerelerine geçebilmesi için gerekli reformların yapılması konusunda

hükümet ortaklarını ve muhalefeti başkanlığında toplama kararı aldı. Dışişleri Bakanlığı'nın "acil" istemiyle yapılmasını istediği toplantının tarihi kesinleşmedi.

Türkiye-AB ilişkileri açısından önemli koşulların karşılanması sürecinde yaşanan tıkanıklık Çankaya Köşkü'nde aşılmaya çalışılacak. Sezer, koalisyon ortakları ve muhalefetin katılımıyla Çankaya Köşkü'nde ilk kez geniş katılımlı bir zirve toplayacak. Sezer, dün Arnavutluk'a hareketinden önce düzenlediği basın toplantısında gazetecilerin soruları üzerine önümüzdeki günlerde koalisyon ortakları ve TBMM'de grubu bulunan partilerle bir toplantı yapacağını açıkladı. Sezer, Başbakan Bülent Ecevit'le dün sabah yaptığı telefon konuşmasında, salı günü yapılan liderler zirvesine ilişkin bilgi aldığını belirterek şunları kaydetti: "O toplantıda, Avrupa Birliği'ne katılım konusunda yapmamız gerekenler hakkında Dışişleri Bakanlığı tarafından bir brifing verilmiş. Bu brifingden sonra bir değerlendirme yapacaklarını bildirmişler. Başbakan'ın bana iletildiği bu. Bu değerlendirmenin ne olacağını bilemiyorum. Şunu da söyleyeyim, Avrupa Birliği ile ilgili olarak önümüzdeki günlerde, ben de gerek koalisyon liderleriyle gerekse Meclis'te grubu bulunan parti liderleriyle toplantı yapmayı düşünüyorum." Toplantının ne zaman yapılacağı henüz netleşmedi. Köşk kaynakları, toplantının Sezer'in İtalya gezisi sonrası ya da Çin'e gidecek Bahçeli'nin 3 Haziran'da ülkeye dönmesinden sonra yapılabileceğini bildirdiler.

Dışişleri'nin 'acil' çağırısı

Toplantının yapılmasında Dışişleri Bakanlığı'nın Çankaya Köşkü'yle temas kurarak konunun aciliyeti hakkında bilgi vermesinin de önemli olduğu belirtiliyor. Salı günü yapılan liderler zirvesinde Dışişleri Bakanlığı ve AB Genel Sekreterliği'nin hazırladığı seçenekli öneriler MHP tarafından reddedilmişti. MHP, ölüm cezasının kaldırılması, ana dilde yayın ve eğitim haklarının verilmesi ve olağanüstü hal (OHAL) uygulamalarının sona erdirilmesi gibi konularda "acele edilmemesini" istemişti.

Ancak AB'nin aday ülkelerle ilgili genişleme programını hızlandırması ve ilerleme raporlarını kasım ayı yerine ekimde hazırlayacak olması Türkiye'nin gerekli tüm yasama işlemlerini temmuz sonuna kadar tamamlaması zorunluluğunu getiriyor. 1 Temmuz'da tatile girecek olan TBMM, çalışmalarına 1 Ekim'de başlayacak.

Analiz:

Haberde Türkiye'nin AB üyelik sürecinde yapması gerekenler olarak şu düzenlemeler öne çıkmaktadır:

Ölüm cezasının kaldırılması

Anadilde yayın ve eğitim haklarının verilmesi

Olağanüstü hal uygulamalarının sona erdirilmesi

Haber, üyelik müzakerelerinin başlayabilmesi için Türkiye'nin yerine getirmesi gereken reformlarla ilgili koalisyon ortaklarının görüş ayrılığına düşmesi ve prosedüre göre de zamanın azalması üzerine Cumhurbaşkanı'nın devreye girerek liderleri bir araya toplayacağına ilişkin bilgiler aktarmaktadır. Haber dilinde mevcut süreci kronolojik olarak aktaran sade bir dil hakimdir. Bununla birlikte haberin spotu "AB'ye yönelik reformlara MHP ayak direyince Cumhurbaşkanı, liderleri toplamaya karar verdi" şeklindedir. Yapılacak düzenlemelerle ilgili acele edilmemesini isteyen MHP'nin tavrı "ayak direme" gibi eleştirel bir deyim ile yorumlanmıştır. Türkçede gereksiz

yere inatlaşma, zorluk çıkarma hallerini ifade etmek için kullanılan bu deyim seçilerek MHP'nin AB sürecini yavaşlatması eleştirilmektedir. Ayrıca bu haberin manşet haber olması, söz konusu üst başlığın etki ve önemini de arttırmaktadır. AB ile ilgili konularda genelde eleştirel bir pencereden bakan Cumhuriyet gazetesi; ölüm cezasının kaldırılması, anadilde yayın ve eğitim haklarının verilmesi, olağanüstü hal uygulamalarının sona erdirilmesi gibi konularda AB lehinde yaklaşım sergilemektedir.

Avrupa Birliği Aleyhinde Örnek Haber ve Söylem Analizi:

14 Temmuz 2002 Pazar

Üst Başlık:

Kıbrıs ve Türkiye uzmanı siyaset bilimci Dr. Heinz Kramer bölgedeki son gelişmeler hakkındaki sorularımızı yanıtladı

Başlık:

AB, Türkiye için karar vermeli

Spot:

Türkiye'nin AB'yle ilişkileri, Kıbrıs sorunu, Güney Kıbrıs'ın AB'ye tam üyeliğinin kesinleşmesi olasılıkları, Kıbrıs'ta giderek AB parametrelerinin geçerli olacağı kaygısı, Ankara'yı ve Lefkoşa'nın Türk tarafını iyice kaygılandırıyor. Ancak kaygılananlar sadece onlar değil. Rum tarafının, adada bir çözüm olmadan AB'ye tam üye alınmasının Kıbrıs'ın bölünmüşlüğüne fiilen AB tarafından kabul edilmiş sayılacağı kaygıları da Rum kesimi ve Atina'da başları ağrıtıyor. Görünen o ki, Rum tarafı bile bu işten memnun değil. Çünkü en istemediği şey başına gelecek ve anlaşmasız AB'ye girerse adanın bölünmüşlüğüne kendi eliyle AB'ye sunmuş olacak. Bunların hepsini tek tek ele alıp geçenlerde Türkiye'ye gelen, Kıbrıs ve Türkiye uzmanı Dr. Heinz Kramer'la enine boyuna konuştuk.

- Siz Alman bir ekonomist ve siyaset bilimci olarak Kıbrıs sorunu ve Türkiye'yle Yunanistan ilişkilerini ne sebeple ilgi alanınız içine aldınız ve bu konulara bu kadar odaklaştınız?

KRAMER - Ben bu çalışmalara 1973'te başladığıma göre, demek ki gelecek yıl 30 yılımı dolduruyorum. 1980 yılıydı, galiba. Türkiye'yle ilgili bir çalışma yapmakla görevlendirilmişim. O sırada bundan pek hoşlanmadım. Ama amirime de bana verilen görevi yapacağımı söyledim. O sırada üzerinde çalışmak istediğim başka bölgeler ve konular vardı. Ama Türkiye'yle ilgili çalışmaya başladıktan sonra bir de baktım ki bunun tiryakisi olmuşum. İşte, Türkiye işleriyle ilgili çalışmalarımı 1980'den beri sürdürüyorum.

- Peki, siz Türkiye'nin AB üyeliğine alınma şansını nasıl görüyorsunuz?

- Bu çok önemli bir durum ve çok önemli bir nokta. Türkiye ve AB, yıl sonuna kadar birbirlerine karşı ne derece ciddi olduklarına karar vermek zorundalar. Türkiye, "Ben girmek istiyorum", AB de "Biz de seni istiyoruz" derse bu iş olur.

- Size göre AB'nin Türkiye'yi yıllardır kapı önünde üyelik için bekletmesinin altındaki neden siyasi mi, yoksa AB yetkililerinin söylediği gibi gerçekten teknik mi?

- Durum aslında karışık. AB'nin şu andaki tereddütü, bence, çok yüklü gündeminden kaynaklanıyor. Ayrıca da Türkiye'yi üyeliğe almak, çok büyük bir devleti bünyeye almak anlamına gelecektir. Üstelik bu büyük ülkenin pek çok da sorunları vardır. Ben burada Türkiye'nin sadece siyasi sorunları değil, aynı zamanda ekonomik ve toplumsal sorunları olduğuna da dikkati çekmek istiyorum. Açık söylemek gerekirse AB içinde de şu sıralar şöyle bir isteksizlik var: "Biz gerçekten Türkiye'yi bünyeye almaya hazır mıyız? Hazırsak neleri üstlenmemiz gerektiğinin de farkında mıyız?"

Türkiye'nin eksikleri var

Bir de AB içinde kültürel ve ideolojik farklılık kaygısını taşıyan belli çevreler var. Bu çevreler, belki de fazlasıyla kaba ve abartılı bir biçimde Türkiye'nin Avrupa'ya ait olmadığını savunuyorlar. Bu da belli siyasi çevrelerde çekinceler doğmasına yol açıyor.

Öte yandan, AB'nin içindeki esas kaygı, kendi geleceğiyle ilgili ve sorulan soru da şu: "Bütün bu aldıklarımızı ve genişlememiz bugün için biraz fazla değil mi?". AB'nin kendisi, hâlâ geleceğinin ne olacağı sorusuna yanıt getirebilmiş değildir. Bir de üstüne bu genişleme süreci bindi.

- Bir de orada size bir şey sormak istiyorum. Euro'nun dolaşıma girmesine karşın Avrupa ekonomisi canlanabildi mi?

- Hayır, Avrupalıların kendileri de bunun farkında. Avrupa ekonomisi hâlâ ABD'ninkinin peşinden geliyor ve bir türlü canlanamıyor. Her bir AB üyesi ülkede yüksek oranda işsizlik, ekonomik sıkıntılar var. Bütün bu güçlükler yaşanırken ve AB geleceğini net olarak göremezken "Hadi bakalım, 65 milyon kişiyi birden bünyemize alıyoruz", nasıl derler? Üstelik sizin ülkenizde batı bölgesiyle doğu bölgesi arasında muazzam bir ekonomik uçurum var. Siyasi, toplumsal sorunlarınız buna ekleniyor. Ciddi biçimde az gelişmiş bir sosyal güvenlik sisteminiz var.

Sağlık, eğitim, sendika sisteminize bir bakın. Bütün bu alanlarla ilgili duyulan kaygılar ciddidir ve bu alanları düzeltemediğiniz, bunlara el atıp kalkındıramadığınız sürece Avrupa'yla ilişkilerinizdeki zorluklar, başka alanlarda olduğu gibi sürecektir.

- Çok doğru söylüyor olabilirsiniz. Türkiye'nin pek çok alanda eksikliği var. Ancak, gelelim Kıbrıs Rum kesimine... Kıbrıs Rum kesimi her alanda Avrupa kriterlerine uyuyor mu da onu bu kadar iştiyakla bünyelerine kabul etmek istiyorlar? Bu ne biçim bir mantıktır?

- Çok doğru söylüyorsunuz. Bu ilginç bir paradoks. On dört AB üyesi ülke, istemeyerek de olsa, homurdana homurdana da olsa, Kıbrıs'ı (Rum kesimi) üyeliğe almaktan başka seçenekleri olmadığını kabul etti.

- İyi de, neden başka seçenekleri yokmuş?

- Yunanistan, son yıllarda çok parlak ve zekice bir buluşla AB'nin doğuya doğru genişlemesine bir koşul getirdi. O da Kıbrıs'ın (Rum kesimi) üyeliğe alınmasıydı. Yunanistan'ın tavrı, Kıbrıs (Rum kesimi) AB tam üyeliğine alınmazsa ben de AB'nin doğuya genişleme sürecini veto ederim, oldu. Şimdi 14 AB üyesi ülkede, Yunanistan Parlamentosu'nun AB'nin doğuya genişleme sürecini onaylamaması kaygısı ve korkusu var. Böyle olursa Avrupa'da ciddi bir çözüme başlar. Bana sorarsanız, pek çok AB üyesi ülke de Kıbrıs'ın (Rum kesimi) tam üyeliğe kabul edilmesi için kendilerine şantaj yapıldığını düşünüyorlar. Diyorlar ki:

'Avrupa'nın doğuya doğru genişlemesi ve Ege'de bir istikrar sağlanması için bedel ödeme durumundayız. Bu bedel de Kıbrıs'ın (Rum kesimi) tam üyeliğe alınmasının kabulüdür."

O nedenle de Kıbrıs'ın tam üyeliğinin en iyi koşullarda gerçekleşmesi için çaba harcanıyor. Bu da Kıbrıs'ın (Rum kesimi) tam üyeliğe alınmasından önce Kıbrıs sorununun ya çözümüdür ya da çözüm olmazsa bölünmüş adanın AB'ye mümkün olduğunca az sorun çıkaracak biçimde üyeliğe alınmasıdır. Burada özellikle Türkiye'yle gelecekteki ilişkiler ciddi biçimde göz önünde tutulmaktadır.

Siyasi istikrar

- Bütün bu tablo üzerinde, Kıbrıs'ta bir çözüme varılamazsa ne olur? AB, adanın bölünmüşlüğüne kabul ederek Güney Kıbrıs'ı tek başına üyeliğe almayı göze alabilir mi? Ya da bütün stratejik ve siyasi kaygılara karşın Kıbrıs'ın üyelik sürecini erteleyebilir mi?

- Hayır, üstelik sürecini ertelemek; bütün adayı bünyesine alır.

- İyi de, bu nasıl olur?

- Bölünmüş bir ada olarak bünyesine alır. Bunu da meşru olarak yapabilir. Uluslararası yasalara göre konuşmak gerekirse bu süreçte ortaya şöyle bir durum çıkacaktır:

Kıbrıs'ın bütünü AB'nin bir parçası olacaktır, ama AB kuralları ancak Güney'de uygulanabilecektir.

- Peki bu, AB'nin, Kıbrıs'ın bölünmüşlüğüne "de facto" (fiilen) kabul etmesi anlamına mı gelecektir?

- Evet, ama dikkat edin, "de facto" (fiilen) kabul etmesi anlamına gelecektir, "de jure" (yasal) değil. Yani, özetlemek gerekirse AB, Kıbrıs'ın bölünmüşlüğüne zımnen kabul ettiğini beyan etmiş olacaktır. Ama bunu, AB müktesebatının (acquis communautaire) Kuzey'de geçerli olmayacağını bile bile yapacaktır.

Hatta şunu da söyleyeyim, AB, AB müktesebatını Kuzey'e taşımak için hiçbir çaba harcamayacak, hiçbir girişimde de bulunmayacaktır. Bunun böyle bilinmesi iyi olacaktır.

Analiz:

Öncelikle haberde öne çıkan ve Türkiye'nin süreçte gerçekleştirmesi gereken düzenlemeleri özetlemekte yarar vardır:

-Ekonomik durumun düzeltilmesi, ülkenin doğusu ile batısı arasındaki ekonomik uçurumun giderilmesi

-Siyasi toplumsal sorunların giderilmesi

-Az gelişmiş sosyal güvenlik sisteminin düzeltilmesi

- Avrupa standartlarından çok uzak olan sağlık, eğitim, sendika sisteminin düzeltilmesi

Haber, Kıbrıs ve Türkiye uzmanı Alman siyaset bilimci Dr. Heinz Kramer ile yapılmış bir röportajdır. Söyleşide ön plana çıkan unsurlar, bu görüşteki bir uzman ile söyleşi yapmanın tercih edilmiş olması, sorulan sorular gibi unsurlar, haberin AB ile ilgili tavrını, AB'yi okur nezdinde temsilini ortaya koyacak olan ipuçlarını sağlamaktadır.

Bu haberde, AB ile ilgili basında ön plana çıkartılmak bir yana, nadir olarak değinilen "AB'nin kendi durumu ve geleceği" konusu da işlenmektedir. Özellikle Türk toplumu üzerinde yapılan kamuoyu araştırmalarında öne çıkan "AB'ye girince ekonomik durumumuz düzelecek" beklentisinin ciddi şekilde sorgulanmasına neden olacak "Aslında AB'nin de ekonomisi iyi değil, işsizlik yaşıyorlar ve genişlemek istemiyorlar" fikri vurgulanmaktadır.

Öne çıkan bir diğer unsur da Güney Kıbrıs'ın AB'ye tam üyeliği konusunda AB'nin Yunanistan'ın dayatmasına boyun eğdiği yönünde bir Avrupalı yetkili tarafından yapılan itiraftr. Bu da okuru AB ile ilgili olarak olumsuz etkileyebilecek önemli bir unsurdur.

AB'ye üye olmak için sahip olunması gereken ekonomik ve sosyal donanımların Türkiye'de ciddi şekilde eksik olduğuna yönelik bilgi de AB'ye üyeliğimizin hiç de yakın olmayan bir gelecekte, o da "belki" mümkün olabileceğine dair önemli bir mesaj vermektedir.

Bir Avrupalının dilinden, Avrupa'nın Türkiye'yi çeşitli ideolojik sebeplerden Avrupalı olarak görmediği, Avrupa'nın bir parçası olarak kabul etmeyeceği açıkça ifade edilmektedir. Haberin AB'yi temsil ederken kullandığı bütün bu unsurlar, okur nezdinde AB'yi gerçekleşmesi çok zor bir bütünleşme olarak algılatmaktadır.

Sonuç

Yapılan niceliksel ve niteliksel analizin sonucunda örnekleme dahil üç gazete için farklı sonuçlar elde edilmiştir. Kitle gazetesi olan Hürriyet ve fikir gazeteleri olan Zaman ve Cumhuriyet gazeteleri birbirinden farklılaşmaktadır. Bu bölümde bu üç gazeteye ilişkin olarak elde edilen sonuçlar karşılaştırılacaktır. Her bir gazete Avrupa Birliği sürecinde yapılması gerekenler konusunda hangi yönleri daha ağırlıklı olarak işliyor, hangi konuları daha az ele alıyor ortaya konacaktır. Ve hangi yönler itibarıyla olumluyor, hangi noktalarda eleştirel bakıyor sorusunun yanıtı verilecektir.

Öncelikle araştırma sonucunda AB ile ilgili tüm haberlerin gazete geneline oranına bakıldığında konuya yok denecek kadar az yer verildiği ortaya çıkmıştır:

Hürriyet: Binde üç

Zaman: Yüzde bir

Cumhuriyet: Yüzde bir

Değil AB özelinde "yapılması gerekenler" konulu haberler ile ilgili tatmin edici bilgi vermek, tüm AB haberlerinin bile gazetelerde ne kadar düşük oranda yer aldığı somut sayısal veriler ile ortaya konmuştur. Fikir gazetelerine göre daha geniş kesimlere ulaşma olanağı olan kitle gazetesinde oranın daha da düşük olması, AB konusunda toplumun bilgi alma imkanının azalmasına neden olmaktadır. Oysa ki kamuoyunun bir konuya ilgi duyması, bu ilgiyi tatmin etmek için bilgi edinmesi ve nihayet fikir sahibi olması; uzun vadede de kamuoyunun şekillenmesi basının konuları işleyiş sıklığı ve niteliği ile doğrudan ilgilidir. "Kitle iletişim araçları halkı ne düşündüklerini söylemede çoğu kez başarılı olmayabilir, fakat izleyicilerine ne hakkında düşüneceklerini anlatmada çok başarılıdır" (Alemdar ve Erdoğan, 1998:186). Bu nedenle AB sürecinde karşılıklı yapılması gerekenler konusuna bu kadar düşük oranda yer verilmesi de kamuoyunun şekillenmesini etkileyecek, ülke için, toplum için belirleyiciliği bu denli yüksek olan AB uyum süreci düzenlemeleri ile ilgili kamuoyu oluşabilmesi için sağlıklı bir alt yapı olmayacaktır.

Niceliksel analiz sonuçları ortaya koymaktadır ki fikir gazeteleri, kitle gazetelerine oranla AB ile ilgili konulara daha geniş yer ayırmaktadır. AB konusunu en az işleyen gazete, tirajı en yüksek

olan Hürriyet gazetesidir. Avrupa Birliği ile ilgili bütün haberlerin gazete geneline oranı: % 0,3'tür. Bütün Avrupa Birliği haberleri içinde "yapılması gerekenler" konusunun diğer Avrupa Birliği haberlerine oranı: %16'dır. Sayısal verilerden de anlaşılacağı üzere Avrupa Birliği sürecinde Türkiye'nin hak ve görevlerini ifade eden yapılması gerekenler konusunun gazetede bulunduğu yer yok denecek kadar azdır. Gazete okuru süreçte Türkiye'nin, Türk kamuoyunun yükümlülüklerini, bu yükümlülüklerin gerçekleştirilmesi halinde elde edeceklerini, ya da aksine zararlı çıkabileceği konuları basın aracılığı ile yeteri kadar öğrenememektedir. Daha önce de değerlendirildiği gibi gerek AB'ye tam üye olmak, gerekse Türkiye'nin durumunda olduğu gibi üyelik müzakerelerini sürdürme aşamasında olmak, söz konusu ülke açısından yüzeysel söylemlerle aktarılamayacak kadar önemli pozisyonlardır. Öyle ki, burada söz konusu olan sadece yasal düzenlemeler ile getirilen yaptırımların neden olacağı değişimlerin çok ilerisinde, bir anlayış, dünyayı tanımlama ve yaşam felsefesi değişimidir. Ayrıca elbette Türkiye'nin özel konumu nedeniyle sahip olduğu kendine özgü duyarlılıkları da göz önünde bulundurulduğunda sürecin çok daha dikkatli haber edilmesi gerektiğini belirtmek, gerçekten uzak bir değerlendirme olmayacaktır. Özellikle bu araştırma bağlamında ele alınan "karşılıklı yapılması gerekenler" konusunda Türk kamuoyunun hak ve görevlerini bilmesi vazgeçilmez bir gerekliliktir. "Kamuoyunun sağlıklı oluşabilmesi için (...) bireylerin yeterli ve doğru haber almaları" (Kışlalı, 1997: 331) gerekmektedir. Bu nedenle Türk toplumunun bu konuda bütün diğer ülkelerden daha ilgili, bilinçli ve daha duyarlı olması gerekmektedir. Bunun için de tam üyelik hedefi ile müzakereleri sürdüren bir ülkenin AB'yi çok iyi tanıması, diğer ülkelerin adaylık süreçlerini de takip ederek Türkiye ile ilgili karşılaştırmalı yorum yapabilmesi, süreci her yönüyle değerlendirebilmek için detaylı ve çok yönlü bilgilere ulaşabilmesi gerekmektedir. Ancak geniş kesime ulaşan yüksek tirajlı kitle gazeteleri AB ile ilgili olarak, değil detaylı ve çok yönlü haberleri ve analizleri ile doyurucu bilgi vermek, çok düşük oranda AB haberi yayınlamaktadır.

Fikir gazeteleri ise daha geniş oranda yer vermekle birlikte ulaştıkları kesimin sınırlı olması bakımından genel kamuoyu üzerindeki belirleyiciliği de sınırlıdır (Zaman gazetesinde Avrupa Birliği ile ilgili tüm haberlerin gazete geneline oranı %1'dir. Yapılması gerekenler konusunun tüm Avrupa Birliği haberlerine oranı ise %4'tür. Cumhuriyet gazetesinde Avrupa Birliği ile ilgili tüm haberlerin gazete geneline oranı Zaman ile aynıdır: %1. Yapılması gerekenler konusunun tüm Avrupa Birliği haberlerine oranı % 25'tir. Üç gazete içinde bu konuya en yüksek oranda yer veren gazete Cumhuriyet'tir).

Araştırmanın kuramsal çerçevesi, gazetelerin siyasi ve ekonomik güç odakları ile karşılıklı çıkar ilişkileri içinde olmaları halinde toplumu doğru, yeterli ve sağlıklı bir şekilde bilgilendiremeyeceğini öngörüyordu. Araştırma sonuçları göstermiştir ki habercilik dışında ticari faaliyet alanlarında yer alan kitle basını Avrupa Birliği ile ilgili olarak doyurucu ve çok yönlü bilgi vermekten çok uzaktır. Gerek bu haberlere verilen yer olarak, gerekse içerik olarak Türk kamuoyunun Türkiye'nin olası kazanımları ya da kayıpları ile ilgili olarak yeterli bilgiye ulaşmadığı ortaya çıkmıştır.

Konunun niceliksel olarak gazetede yer alma oranı ve bunun ne anlama gelebileceğini ifade ettikten sonra, söylem analizi sonuçları doğrultusunda AB sürecinde yapılması gerekenler konusunda okura nasıl bir içerik sunulduğunu üç gazeteyi ayrı ayrı değerlendirerek aktarmakta yarar vardır.

Hürriyet Gazetesi

Yapılması gerekenler konulu haberlerin %68'i lehte, %20'si aleyhte, % 12'si ise nötr bir dil ile yazılmıştır. Başka bir deyişle Hürriyet gazetesi yapılması gerekenler konusunu olumlar bir dil ile okuruna aktarmaktadır.

Bu konu dahilinde AB'nin olumlandığı noktalar şunlardır:

Yapılması gerekenler ile ilgili haberler, belirtildiği üzere AB tarafından yapılması gerekenler ve Türkiye tarafından yapılması gerekenler olmak üzere iki içeriktedir. AB'nin bu konu bağlamında olumlandığı nokta, daha çok "AB tarafından yapılması gerekenler"i haber eden metinlerdedir. Bunun da temel dayanağı, AB'den gelecek maddi yardımlar olarak özetlenebilir. Bu haberlerde Türkiye'nin ekonomik rahatlığı için Birlik desteğinin çok önemli ve gerekli olduğuna yönelik vurgulama yapılmaktadır. Gerek üyelik sürecindeki kararlı yürüyüş, gerekse tam üyeliğin kendisi AB'nin yapacağı maddi yardımlar bakımından Türkiye'ye sağlayacağı yarar ön plana çıkartılmaktadır.

Türkiye'nin yapması gerekenleri işleyen haberlerdeki AB'yi olumlama dayanağı ise yapılması gerekenler sayıldıktan sonra "bunları yerine getirmeniz halinde üyeliğiniz gerçekleşecektir" vaadinin ön plana çıkartılmasıdır. Haber içeriğinde aslında gerçekleştirilmesi yoğun hassasiyet içeren Kıbrıs gibi, farklı dilde eğitim gibi, üniter devlet yapısına ilişkin düzenlemeler gibi konular yer almasına rağmen ön plana çıkartılan unsurun "Sizi AB'ye alacağız" söylemi olduğu görülmektedir. Yapılması gerekenler konusunda aleyhte bir dil ile yazılan haberlerin oranı %20'dir. Bu alanda AB'nin olumsuzlandığı noktalar şu şekilde değerlendirilebilir:

Türkiye'nin tam üye olabilmesi için ileri sürülen ve siyasi yönü ağır basan şartların yerine getirilmemesi halinde tam üyeliğin en az 20 yıl söz konusu olamayacağını beyan edilmesi.

Türkiye ekonomisinin istikrara kavuşturulması gerektiği, bu haliyle AB ile bütünleşmesinin imkansız olduğu.

AB'nin Türkiye ile yapılan çeşitli antlaşmalar bağlamında Türkiye'ye yapması gereken mali yardımları yerine getirmekte titizlik göstermemesi.

Hürriyet okurları AB'yi ağırlıklı olarak Türkiye'nin lehine bir süreç olarak okumaktadır. AB; gücün, ilerlemenin, modernleşmenin mutlak adresi olarak sunulmaktadır. En önemlisi ise "AB'ne gireceğiz, ekonomimiz düzelecek, işsizlik azalacak, AB ülkelerinde iş bulunacak, ekonomik istikrar gelecek" cümlesi ile özetlenebilecek bir söylem ile AB olumlanmaktadır. Üstelik bu okuma tarafsız olduğu ön kabulü ile alınan bir gazete aracılığı ile yapıldığı için yorumlanmış bilgi, Nötr bilgi olarak algılanmaktadır. Toplumun her kesimine hitabeden, sadece gerçeği aktaran bir kitle gazetesi ön kabulü, haber içeriğinin sorgulanmaması yaklaşımını da beraberinde getirmektedir.

Zaman Gazetesi

Yapılması gerekenler haberlerinin içinde lehte olanların oranı %49, aleyhte olanların oranı %26, nötr olanların oranı ise %25'tir.

Zaman Gazetesi, ideolojisini beyan eden, tarafsız olması doğası gereği mümkün olmayan, dolayısıyla tarafsız olması da beklenmeyen bir yayın organıdır. Bu gazeteyi alan okur, zaten içeriği ile ilgili fikir sahibidir ve alış nedeni de bu konumlandırılmış içerik yapısıdır. Bu nedenlerle Zaman Gazetesi'ndeki nötr haber oranının düşük olması beklenen bir sonuçtur. Burada beklenmeyen, kitle gazetelerinin de bu orana yakın olması, ve hatta bu orandan düşük olmasıdır (Hürriyet % 12). Bu konu dahilinde AB'nin olumlandığı noktalar şunlardır:

Kopenhag kriterlerinin yerine getirilmesi, insan haklarında düzelme, kadın erkek eşitliğinin sağlanması, namus cinayetlerine son verilmesi, Türkiye'nin, İslam alemi ile Birlik arasında bir

köprü görevi görmesi gibi uygulamalar üzerinden lehte bir dil oluşturulmaktadır.

Yapılması gerekenler konusundaki aleyhte haberlerin oranı %26'dır. Bu konu bağlamında AB'nin olumsuzlandığı noktaları şu şekilde ele almak mümkündür:

AB'nin bir şart olarak Atina'nın ikna edilmesi gerekliliğini öne sürmesi aleyhte bir dil ile aktarılmaktadır. Ayrıca AB'nin yapması gereken bir uygulama olarak Türkiye'deki terör örgütünü terör örgütü listesine alması gerektiği halde almamasını ön plana çıkartarak "AB Türkiye aleyhindeki terör örgütlerinin hamiliğini yapıyor" savunumu yapılmaktadır.

MGK toplantısında olağanüstü hal (OHAL) uygulamasının kaldırılması, Kürtçe eğitime izin verilmesi ve idam cezasının kaldırılması gibi konularda karar alınmış olduğunu aktaran haberde "AB memnuniyetini hemen belli etti" gibi imalı ve hafif alaycı bir ifade kullanılmaktadır. Haber "AB sürecinin Türkiye'ye maliyeti ne olacak?" sorusunu kaçınılmaz olarak akla getirmesi itibarıyla AB'yi olumsuzlamaktadır.

Cumhuriyet Gazetesi

Yapılan araştırmada ortaya çıkmıştır ki, Cumhuriyet Avrupa Birliği ile ilgili olarak, genel tabloda aleyhte ve eleştirel bir dil kullanmıştır. Ancak yapılması gerekenler konusunda Cumhuriyetin dili % 56 oranında lehte, %46 oranında aleyhte ve % 4 oranında da nötr özelliktedir.

Yapılması gerekenler konusu bağlamında AB'nin olumlandığı noktalar genel olarak Türkiye'nin demokratikleşme yolunda yerine getirmesi gereken düzenlemeleri temel almaktadır. Ölüm cezasının kaldırılması, anadilde yayın ve eğitim haklarının verilmesi, olağanüstü hal uygulamalarının sona erdirilmesi, zinanın suç olmaktan çıkarılması gibi uygulamalar gazete tarafından gerek niceliksel olarak geniş yer verilerek, gerekse niteliksel olarak olumlanmış bir dil ile yazılarak lehte bir duruş ile aktarılmaktadır.

Yapılması gerekenler konusu bağlamında % 40 oranında yer alan aleyhte haberler bağlamında AB'nin olumsuzlanma noktaları ise daha çok Avrupa Birliği'nin yerine getirmesi gerektiği halde yerine getirmediği uygulamalar üzerinden aktarılmaktadır. Örneğin, Avrupa'daki Türklerin ve emeklerinin serbest dolaşımının uygulamaya konmaması, GB çerçevesinde öngörülen mali yardımların hayata geçirilmemesi ve Türkiye'nin Birliğin karar verme sürecine katılımının sağlanmaması gibi konular dolayımı ile Avrupa Birliği aleyhinde söylem oluşturulmaktadır.

Ayrıca Avrupa Birliği'nin Türkiye'den Kıbrıs konusunu AB bağlamı dışında tutmasını istemesi de Birliğin Türkiye'den yerine getirmesini istediği düzenlemeler ile siyasi taviz istediği şeklinde yorumlanarak Birlik aleyhinde bir dil oluşturulmaktadır. (Türkiye'nin süreçte başta Kıbrıs'taki Türk çıkarları olmak üzere vermek zorunda kalacağı tavizler, Sevr Antlaşmasında öngörülen ve ülke bütünlüğünü yok etmeyi amaçlayan uygulamaların AB ile tekrar canlandırılmak istendiği).

Bütün bu analiz sonuçlarına bakarak denilebilir ki Türk yazılı basını kitle gazeteleri itibarıyla AB'yi olumlamakta, fikir gazeteleri de yapılması gerekenler konusunda olumlamakla birlikte, az bir oranda da olsa eleştirel bakış açısı getirmektedir. Çünkü özellikle kitle basınının gerek ekonomik çıkarları, gerekse siyasi iktidarların Avrupa Birliği'ne tam üyelik politikasını benimsemiş olmaları nedeniyle bağımlılık ilişkileri bulunmaktadır ve kuramsal çerçevede ifade edildiği gibi bu çıkar bağımlılığı toplumu doğru ve tarafsız aydınlatmaktan uzaklaştırmaktadır.

Hürriyet gazetesi de Kıbrıs gibi, siyasi istekler gibi konular bağlamında eleştirel bir dil kurmakla

birlikte bu haberlerin oranının çok düşük olması ve iç sayfalarda küçük görülmesi, haberin etkililiğini azaltmaktadır. Günümüz yazılı basını için "azınlık sayılabilecek bir bölüm hariç Türk basını AB'yi olumlamaktadır" gibi bir sonuca varmak mümkündür.

Türkiye'nin AB üyelik sürecinde karşılıklı yerine getirilmesi gerekenler konusunda sağlıklı bir fikir edinebilmesi için süresiz yayınlar dışında başlıca kaynağı basındır. Basının konuyu işleyiş biçimi, kamuoyunun ne şekilde oluşacağını belirleyecektir. "Neyin haber olup neyin algılanması gerektiği konusunda, topluma neyin bildirilip neyin arka planda tutulacağına basın karar verir" (Neumann, 1998:170). Bu nedenle basının yeterli, dengeli, detaylı, başka ülkelerin üyelik süreçleri ile kıyaslama yapabilecek bir habercilik anlayışına sahip olması gerekmektedir. Ancak yapılan niceliksel analiz ile desteklenen söylem analizine bakıldığında yetersiz ve çok yönlü, dengeli olmayan bir söylem oluşturduğu ortaya çıkmıştır. Başka bir deyişle Türk gazete okuru, AB ile ilgili olarak AB sürecindeki kazanımların neler olacağı ile ilgili bilgi edinmekte, bunu da yüzeysel ve detaysız biçimde almakta; süreçteki olası dezavantajlara ilişkin sınırlı bilgiye ulaşmaktadır. Türk okuru, AB sürecinde yapılması gerekenler konusunda siyasi taviz sayılabilecek bazı yaptırımlar ile ilgili olarak sınırlı kesime ulaşma şansı olan fikir gazetelerinden bilgi edinebilmekte, bu bilgi de oran olarak düşük yer kapladığı için yetersiz kalmaktadır.

Kaynakça

- Alemdar, Korkmaz ve Erdoğan, İrfan (1998). Başlangıcından Günümüze İletişim Kuram ve Araştırmaları. Ankara:MY.
- Baç, Meltem Müftüler (2001). Türkiye ve AB: Soğuk Savaş sonrası ilişkiler. İstanbul:Alfa.
- Burton, Graeme (1995). Görünenden Fazlası. İstanbul: Alan.
- Dağtaş, Erdal (1999). "Sivil Toplum, Medya ve Demokrasi." Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi, Sayı:3
- Kışlalı, Ahmet Taner. (1997). Siyaset Bilimi. İkinci Baskı. Eskişehir:Anadolu Üniversitesi.
- Sağnak, Mehmet (1996). Med ya-Politik, İstanbul:Eti.
- Mc Quail, Denis ve Windahl, S. (2010). Kitle İletişim Modelleri. Prof. Dr. Konca Yumlu (çev.) Ankara: İmge.
- Neumann, Elisabeth Noelle Neumann (1998). Kamuoyu Suskunluk Sarmalının Keşfi. Murat Özkök (çev.) Ankara: Dost.